

Bergvesenet

Postboks 3021, 7002 Trondheim

Rapportarkivet

Bergvesenet rapport nr BV 3962	Intern Journal nr P4-10-44	Internt arkiv nr	Rapport lokalisering Trondheim	Gradering
Kommer fra ..arkiv	Ekstern rapport nr	Oversendt fra	Fortrolig pga	Fortrolig fra dato:
Tittel A/S Meraker Smelteverk 1900 - 1950				
Forfatter Høy, Alfred S.		Dato April 1950	Bedrift Meraker Smelteverk A/S	
Kommune Meråker	Fylke Nord-Trøndelag	Bergdistrikt Trondheimske	1: 50 000 kartblad	1: 250 000 kartblad
Fagområde Historisk	Dokument type		Forekomster	
Råstofftype Malm/metall	Emneord Cu			
Sammendrag				

P4-10-44

A/S MERAKER SMELTEVERK

1900 - 1950

av Alfred S. Høy - april 1950

FOTOKOPI AV DE SIDER I BERETNINGEN
SOM VEDRØRER GRUBEDRIFTEN

FRA TRANSPORT AV KOBBERKIS MED OKSE OG HEST TIL MODERNE EKSPORTINDUSTRI

Hvis man spør en alminnelig «mann på gata» — selv i Trondheim — om han vet hva Meraker Smelteverk er for noe, så vil han sikkert bli forlegen og så kommer svaret nølende: Har det ikke noe med gruber å gjøre?

Er man da informert og vet at Smelteverket er et av Trøndelags største industriforetagender, så vil man vel undertrykke et lite smil og begynne å snakke om noe annet.

Men allikevel har denne «mannen på gata» sine instinkter i den skjønneste orden, og det er dette som jeg vil fortelle litt om.

Alle trøndere har hørt om Selbu Kobberverk.

I de gamle annaler står det:

«Selbo Kobber-Værk blev først begyndt og anlagt Anno 1713 da Muthungs-Ret blev tagen, udstedt den 26de Januari til Værkets første Bergskriver Povel Madsen Holst, efterat man havde fundet endel nye Erts-Skurfer i det Fiæld Høiaasvaren i Floren i Sælbo Sogn. Med Smelting blev der gjort Begyndelse Anno 1717».

Denne første smeltehytte ble oppført ved Mølnaen ved Nea omtrent 7 km. øst av Selbusjøen.

Med den enestående aktivitet som utmerker den tids skjerpene fant man stadig nye kisleforekomster mot øst og nord, og man skjerpet seg etterhånden inn i Meraker over Ramfjellet. Gilså gruber, som ikke må forveksles med Gilså i Meraker, men som ligger langt søndenfor Lillefjell. Videre over Kongens og Dronningens gruber til der i 1751 ble tatt mutingsbrev på Lillefjell gruber.

Driften i Lillefjell kom igang i 1760, og det ble denne gruben som reddet Selbo Kobberværk fra en tidlig ruin.

De som har litt kjennskap til dette høyfjellsterrenget vil forstå, at det

Bergmann.

var en utsatt jobb å drive kistransport fra Lillefjell til Molna, med okse og hest, kløv om sommeren og slede om vinteren.

Da det begynte å ebbe ut med malmen i Høgåswaren og nærmeste gruber og det etterhvert viste seg at forekomstene i Lillefjell var overraskende store, besluttet Participantene å anlegge en ny smeltehytte i nærheten av Lillefjell og deretter å legge ned hyttedriften ved Molna. Herrene bestemte seg for moene nordenfor Lillefjell, og den nye smeltehytte ved Gilsaen ble begynt i 1770.

Traktene omkring Gilsa smeltehytte var dengang i vid utstrekning bevokset med diger furu og granskog. Et eldorado for en hyttemann, som trengte enorme mengder trekull til smelteovnene. Men det viste seg allikevel i tidens løp, at selv disse skogene ikke strakk til for smelting av all den malmen som verket radde over. Gilsahytta måtte innskrenke seg til malmen fra Lillefjellet, og de lovende forekomster i Gilsafjellet, fra Kongens og Dronningens gruber ble forlatt og ligger der den dag i dag med sine muligheter.

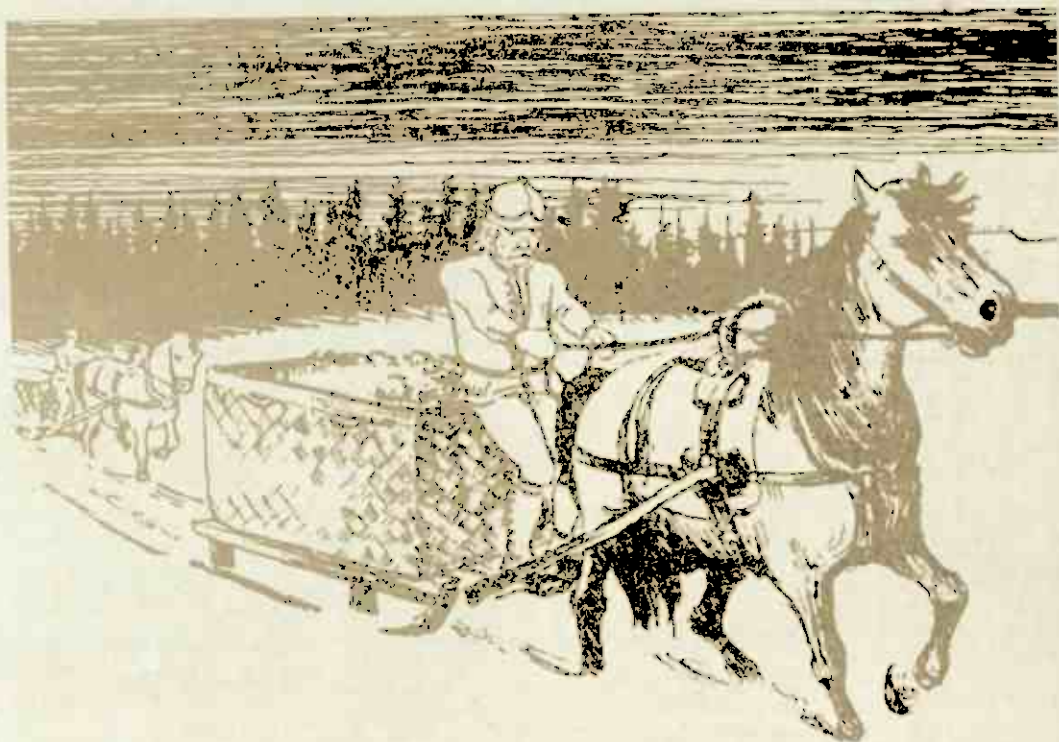
Omkring 1820-arene var det terreng som med rimelighet kunne naes fra Gilsa hytte, avskoget. Participantene besluttet derfor atter engang å flytte smeltehytta — denne gang til hjertet av Merakerdalen — og Merakerhytta var ferdig oppført ved Nustadfossen i året 1826. (I Røros

Malmkjører.

Kullmule.

Kullkjørene.

Kobberværks protokoller er der anført, at der ble sendt en ekspert til Meraker i 1824 for å hjelpe til med byggingen av smelteovnene).

Slagghaugene ved Gilså ligger nakne fremdeles, men bjørkeskogen på moene omkring har skutt bra i været. Når den i noen årtier har utført sitt dreneringsarbeide, vil der nok atter engang bli granskog og furumoer der.

Selbo Kobberværk kjøpte i den nærmeste tid etter anlegget av smeltehytta ved Gilså nesten all jord i Meraker og satt omkring 1806 med et gods, som praktisk talt svarer til Meraker herred, med et areal på omlag 1280 km².

Ja, hva var så egentlig Meraker for noe?

Såvidt meg bekjent er det lite gammel historie fra denne bygden, som lå så langt fra folk og med slik slitsom adkomst. —

Men endel gårdsnavn tyder på tidlig bebyggelse. Der er to gårdsnavn fra midten av 1500-tallet på «stad»: Krokstad og Nustad. Og fra slutten av samme århundre har vi Kirkeby.

Gilsa smeltehytte.

Disse navnene på «stadir» og «bo» peker på vikingetiden, og når de dukker opp i en senere matrikkel tyder det på at Svartedauen har gjort rent bord og at disse blant de første i matrikkelen nevnte eiendommer er gjenoppført på gamle boplasser som ble lagt øde 200 år før.

Men det eiendommelige er, at den første gård som nevnes i Aslak Bolts jordebok, er Meraker, og det er i 1440. Hva nå dette navnet kommer av får de lærde strides om, her i Meraker blir vi iallfall ikke enige. Personlig har jeg i mange år hevdet den oppfatning at det dreiet seg om Meraka (midt-åka) etter det svenskbetonte åka, Nordaka skulle så være Værdalen og Soraka — Tydalen. Men hva kommer så den «r»-en fra? Fra det norskbetonte rekster eller rak? (sti). Sikkert er det iallfall, at gamle Merak-bygger kaller grenna Marak og med tydelig markert r.

Nok av det. Den store avstengte dalen må ha vært et funn for et jeger- og fiskerfolk. Digre skoger i dalbunnen med lakselv langsetter og omgitt av svære fjellvidder med massevis av vann. Og de første landnamere der må ha vært jegere og fiskere, som har vært glad i ensomheten — tvungen eller av fri vilje.

Og de neste som fikk øye på den vakre bygda var, var de katolske prestene, som vel bare tok hele herligheten. Kirkebo tyder på det. Den mannen bygslet av kirken.

Bondenann fra Meraker med kone.

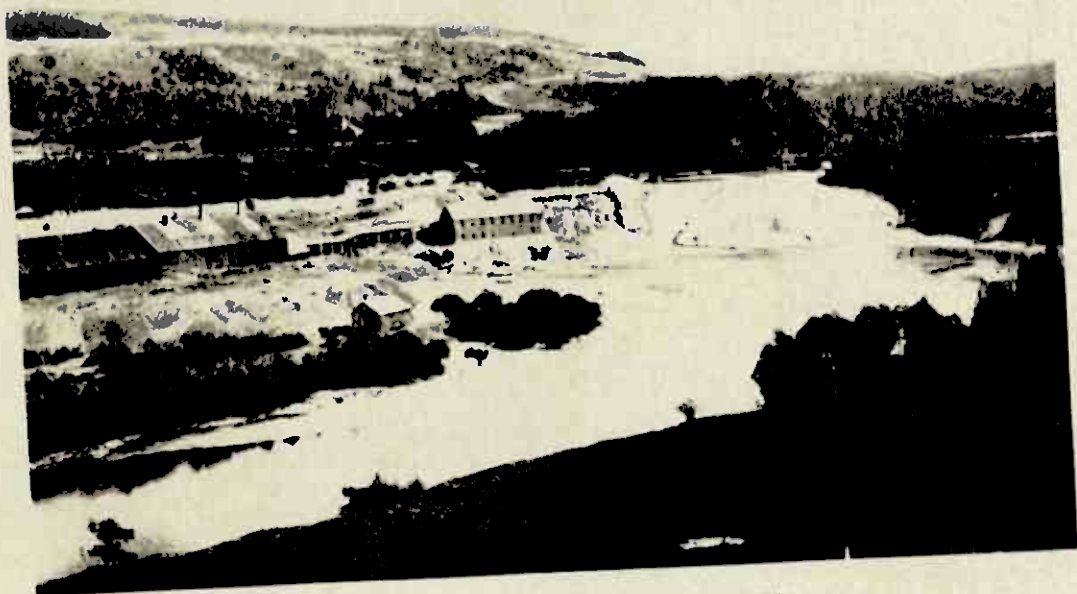
Bygda vokste — sonner ryddet nye gardar og innflyttere trakk opp fra Stjordalen.

Ved reformasjonen ble der eierbytte, idet Kongen overtok, og han ga heller ikke noe for det. Siden vet man at nybrottsmenn bygslet av Kronen. Men i midten av 1600-tallet satt det en foged på Værnes gard i Stjordal, som kjøpte dette ukjente distriktet av Kongen og ble første eneeier i 1639. Hans navn var Lars Bastiansen Stabel. Så skiftet godset til Jens Jenssen Friis, general Schultz, som solgte til familien Angell, som gjorde det til partisipant-eie. Og i 1806 hadde altså Selbu Kobberverk ervervet alle partene. Denne viten har jeg fra major Hartmanns Merakergodsets Historie.

Og nå var Meraker en bygd med både bønder og arbeidere. Både jordbruk, skogbruk, sagbruk og gruber. Den første saga ble forresten bygget ved Fundfossen like ovenfor den nåværende kraftstasjon omkr. 1670, og omkr. 1683 har vi, blant flere andre, saga ved Nustadfossen, så det er ærverdige industritomter vi arbeider med.

Som det fremgår av ovenstående, har fra eldgammel tid bondene i Meraker vært bygselsmenn og leilendinger, og dette forhold varte ved til de i begynnelsen av 1900 fikk anledning til å kjøpe. Og denne tilstand preget av permanent dårlig økonomi og hardt arbeide har på mange måter satt sitt preg på bygda.

I mange år framover var nå Merakerbygda preget av Smeltehytta ved Nustadfossen. Vannet, som drev alle vasshjulene til blæstene, ble i renne tatt inn på toppen av fossen og fort langs etter hytta, hvor det i fall-luker

Nustadfoss smeltelut, Sliperiet tilh., ca. 1890.

ble sluppet ned på hvert sett vass-hjul. Vasshjulakslingene drev eksenterskiver som igjen løftet og senket drivstakene til de veldige blesebelgene, som peste og freste og stønnet og pep både lyse dagen og svarte natten, mens lysbunter stralte opp gjennom ljorehullene. Og gra sur svovelrøk la seg som en tåke over dalen i stille vær.

I 1880-årene fikk vi den kjente krise for norsk kobberhyttedrift etterat de enorme kobberforekomster i U. S. A. ble oppdaget og etterhvert ble satt i drift. Participantene i Selbuverket begynte derfor å drøfte om de skulle legge ned grubedriften og heller gå over til den nye lovende industrien — produksjon av tremasse.

Det var meningen å bygge et sliperi ved Nustadfoss og utnytte verkets veldige skoger i Meraker til dette. Meraker hadde nemlig fått jernbaneforbindelse med Trondheim (og sjøen) ved mellomriksbanens åpning i 1881, og et moment i planleggelsen var «at en eventuel Fortsættelse af Kobbersmeltningen kunde baseres paa Cokes, som med rimelig Bekostning nu kunde indføres», som det står i protokollen. Trekull til smeltningen kunne man iallfall for en vesentlig del se bort fra.

Nustadfoss 1900. Teglverk til venstre, sliperiet til høyre.

Grubemaskineriet i Lillefjell var i tidens løp blitt nedslitt og gammeldags. Likeledes var hytteanlegget ved Nustadfoss foreldet og smelteutbyttet var dårlig. Resultatet av disse overlegninger ble at driften i Lillefjell allikevel skulle opprettholdes. Der ble anskaffet nye maskiner til Lillefjell og driften kom igang igjen.

Men Selbuverket fant det samtidig radeligst å se litt på denne tre-masse-industrien, og arbeidet med et sliperi ble påbegynt i 1886, og det kom i drift året etter.

I 1888 hadde statsråd H. R. Astrup kjøpt opp nesten alle partene i Selbo Kobber-Værk, og kort tid etterpå var han eier av verket.

Han dannet samme år Meraker Brugs Aktieselskab på disse verdier.

Statsråd Astrup drev grubedriften endel år fremover. De nye maskinene i Lillefjell gjorde driften der billig, men hverken de tidligere eiere eller Astrup moderniserte smelteovnene i Nustadfosshytta, så sluttresultatet var lite oppmuntrende. Året 1895 ble derfor kobberdriften i Meraker innstillet. Kobbersmeltingen hadde således vært drevet i Meraker i 125 år og malmdriften i Lillefjell i 135.

En gammel hyttemann fortalte meg at kobberet fra smelteovnene ble tappet ned i gryteformede huller i bakken. Grytene ble omhyggelig klint med en spesiell sort leire tilsatt finknust kvarts. Etter tappingen var grytene fulle av flytende, rent kobber. Overflaten ble omhyggelig skummet for slagg. Na ville jo en gryte kobber bli et uhandterlig kollo. Smeltdrengen poste derfor vann på til en passende kake var storknet. Denne bakset sa smelteren opp, og den ble lagt i en vannkumme til videre kjøling. Dette gjentok seg — akkurat som a skjære av en edamerøst helt til siste skalken. Dette kobberet ble så kjørt ned til Stjørdalshalsen på vinterføre — den største delen av veien på isen på elven. Da gjaldt det a passe godt på den lille underste skalken av kobbertappingen, så de ikke kjørte den biten bort på veien. Den var jo vanskelig a gjure på lasset og ble derfor vel forvart i ferdaskrinet. Nedskriveren herav snakket engang med en gammel hederskar i Meraker, som hadde kjørt kis fra Lillefjell til Nustadfoss og kobber til Stjørdal. Han viste meg kontraboken sin med Verket, og den var aldeles nydelig ført. Men sluttresultatet var ikke fullt så pent. Etter et ars slit skyldte han kanskje noen ort for korn, saltsild, tobakk og andre livsfornodenheter, som han hadde tatt ut på bua.

Jektene som seilte kobberet over til England, kom tilbake med korn til Værkets lager på Stjørdalshalsen. Men det ble malt på Verkets mølle, som var satt opp ved Nustadfoss.

Statsråd Astrup hadde imidlertid ikke ligget på latsiden i de 7 arene som var gått fra han overtok Selbuverket til han la ned kobbersmeltingen. Han gikk med en gang inn for utvidelse av sliperiet ved Nustadfoss, og i 1889 var første avdeling ferdig og i drift med 4 kaldslipemaskiner og 2 år senere hadde han i drift 2 varmslipestener.

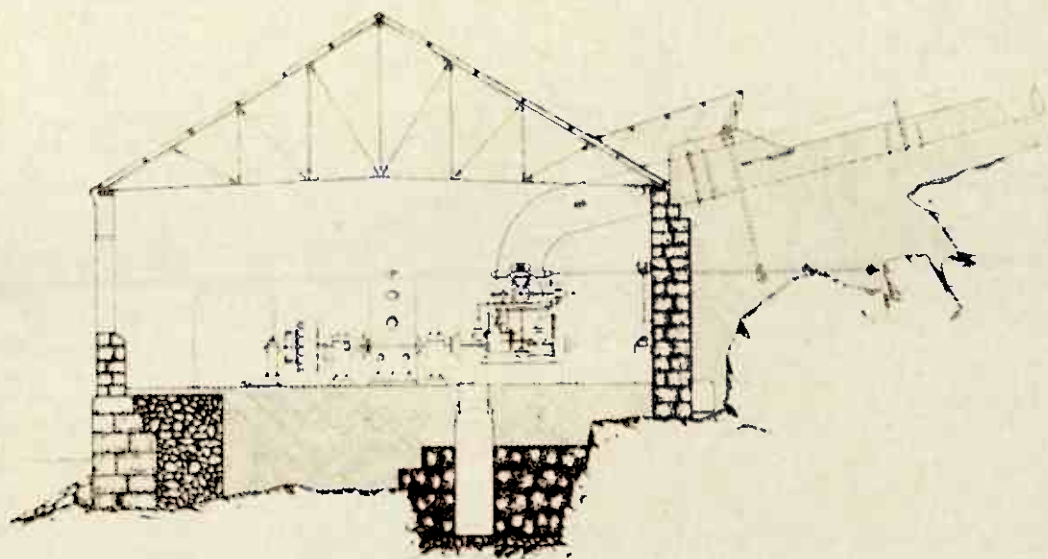
Kraftutbyggingen omfattet:

625	HK	for	4	koldslipestener
600	»	»	2	varmslipestener
150	»	»		mekanisk drift

Alt i alt 1375 HK. Altså ikke særlig imponerende, men begynnelsen var gjort til utnyttelsen av Meraker vannkraft med turbiner.

Statsråd Astrup viste videre sitt fremsyn ved a sikre havneplassen Muruvik, mellom Hommelvik og Hell, for Meraker Brug «med fremtidig Havneanlæg for Øiet», som det står i protokollen.

Statsråd Astrup solgte i 1898 A S Meraker Brug til grosserer Ole Haugan fra Drammen. Haugan var en overordentlig driftig herre — vel

Kraftstasjonen. Tegning 1895.

kjent i industrikretser på Østlandet. Han ga seg straks igang med store planer for utvidelser og nyanlegg og dannet det nye selskap Meraker Brug og Karbidfabrik A S med en aksjekapital på kr. 600.000,00.

Det var i de arene at fremstilling av calcium karbid til en viss grad var løst i industriell målestokk ved elektriske smelteovner. Likeledes var der funnet anvendelse for acetylen ved karbidlamper. Haugan fastet seg over dette nye i tiden, og han fant den nødvendige kraftkilde i Nedre Kobberåfoss der hvor Kopperaen i et høyt, konsentrert fall forener seg med Tevla.

Han satte seg i forbindelse med Siemens-Halske, som planla karbidfabrikkene og det tilhørende kraftanlegg. Byggearbeidet tok til i 1898, og varen 1900 ble det første kalsium-karbid fremstillet.

Til sammenlikning kan nevnes at A S Hafslund begynte arbeidet med sin kraftstasjon ved Sarpstossen i 1896 og med karbidfabrikken i 1897. Denne ble satt i prøvedrift varen 1899.

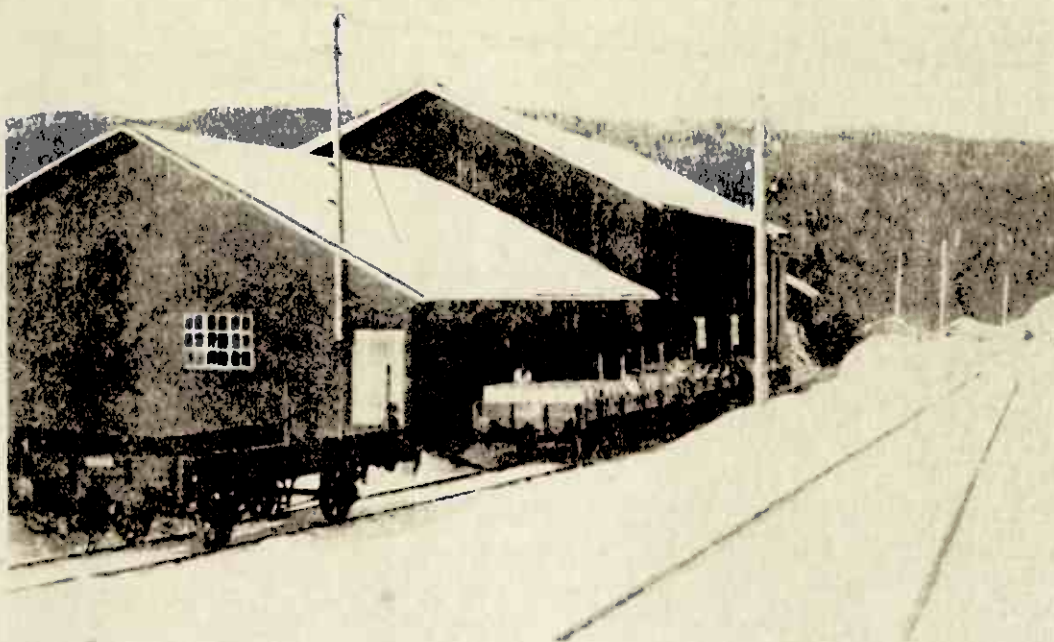
Notodden Calcium Karbidfabrik A S ble bygget i arene 1899—1901. Meraker Karbidfabrik var altså nr. 2 i Norge.

Det anlegget som Siemens-Halske projekterte for Haugan, baserte seg som nevnt på kraften fra «Nedre Kobberåfoss» med en fallhøyde på vel 80 m.

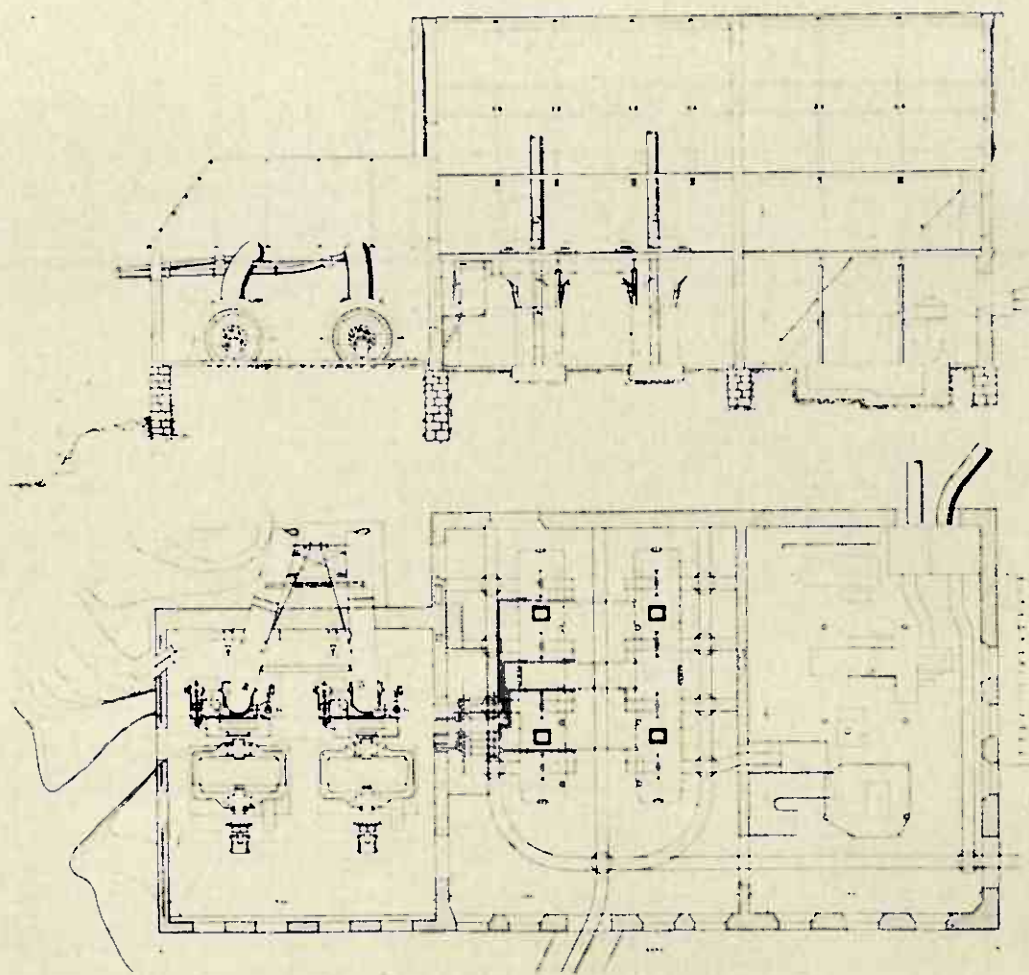
Som bestyrer ved anlegget ble ansatt Olaf Ingstad, far til polarfor-

Imfukadamman. Dec. 1911.

Kangchitsene.

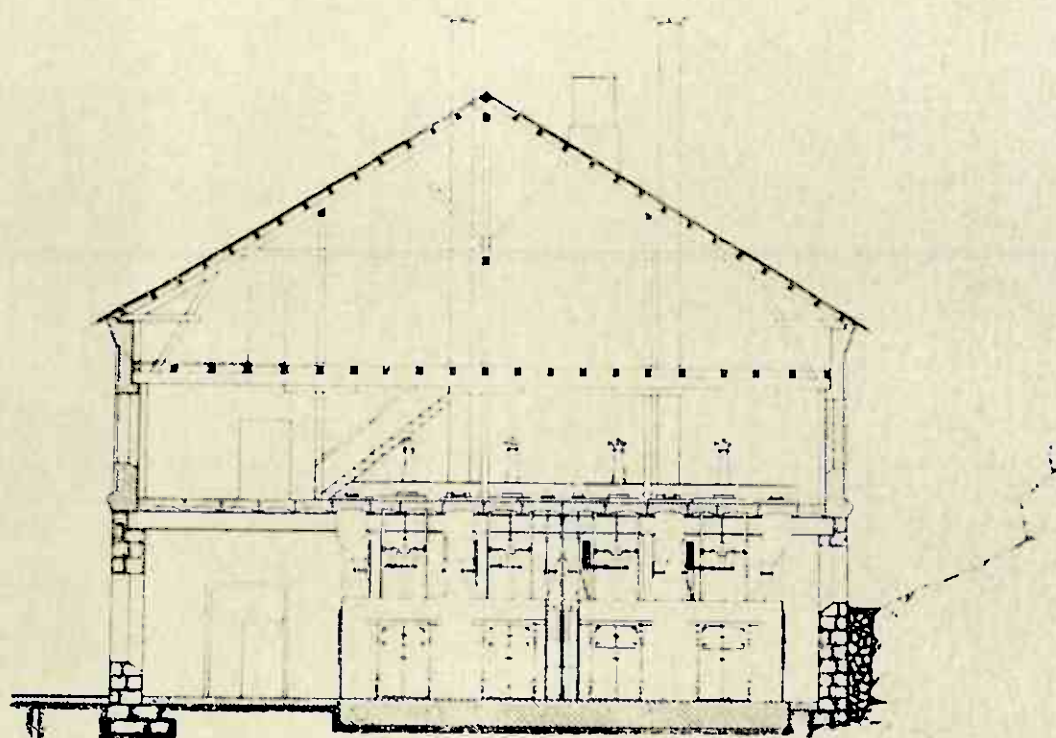

Kraftstasjon og kullbrennabrikk. Siemens team, 1898

skeren. Ingeniør I. Bang-Naumann var hans assistent og O. M. Ranheim var oppsynsmann.

Kraften ble utnyttet ved 2 Escher-Wyss Schwamkrug-turbiner a 1500 HK direkte koblet til hver sin Siemensgenerator på 65 V og 4750 amp. Likestrømsmaskinene var ringankermaskiner på 110 V og 636 amp. Fra disse ble også kraften til motordrift tatt.

I året 1900 disponerte således Meraker Brug de tidligere nevnte 1375 HK ved Nustadfoss og de 3000 HK ved Nedre Kobberaafos — tilsammen 4375 HK fordelt på 9 turbiner hvorav de sistnevnte 3000 HK som elektrisk energi.

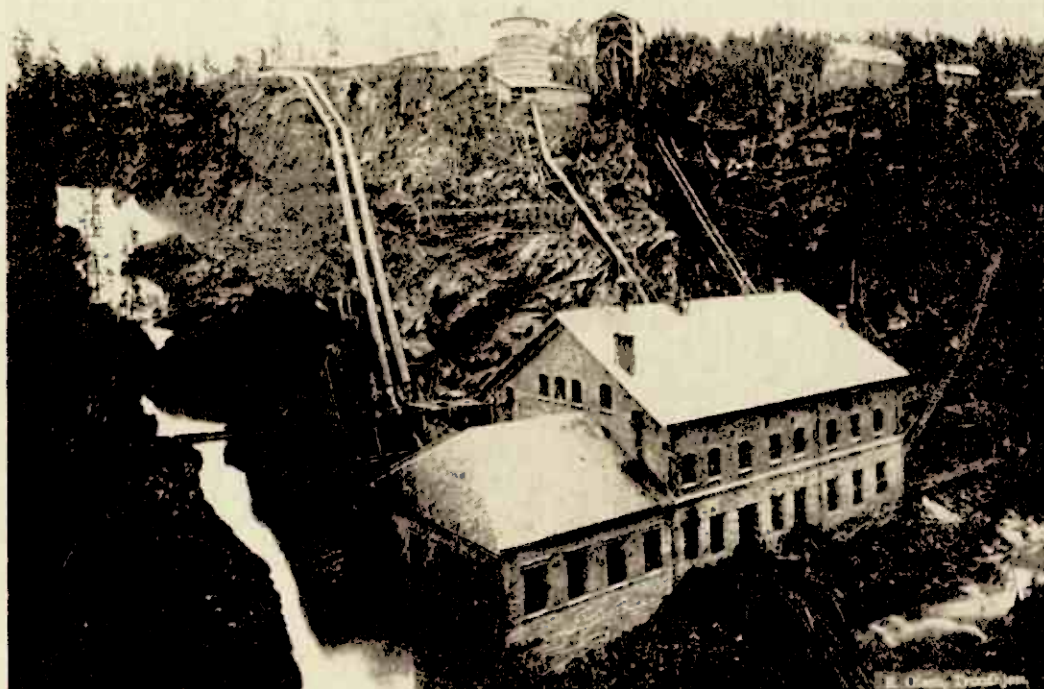
Tverrsnitt av karbidfabrikken.

Lagerhus for råmaterialer og for ferdige produkter ble anlagt ved et sidespor til Merakerbanen like vestenfor Koppera vokterbolig. Taubane fraktet godset opp og ned fra «mellomstasjonen» som var anlagt ved stupet et stykke ovenfor karbidfabrikken. Her ble også kalkovnen bygget. Fra mellomstasjonen og til fabrikken ble der bygget en annen liten taubane og en rekke trallespor.

Kalkstenen ble tatt fra et brudd et stykke ovenfor jernbanelinjen vel 2 km. østenfor Meraker jernbanestasjon. Den ble først kjørt med hest etter en nyanlagt vei til Kopperaen, og det som er igjen av denne veien heter fremdeles Steinveien. Senere ble der anlagt sidespor ved Brønna vokterbolig og en liten lastestasjon der med taubane ned fra bruddet.

Man kan jo undre seg over hvorfor ikke karbidfabrikken ble anlagt oppe ved jernbanelinjen, men transformering av elektrisk kraft var dengang noe av et problem. Selv generatorene ble som nevnt også bygget for lav spenning.

Disse Siemensgeneratorene var noen solide maskiner, som fra karbid-

Kraftstasjon og karbidfabrikk. Kalk-ovn og mellomstasjon på stupet, 1900.

fabrikkens ombygging i 1906 til det hele ble revet i 1930 gikk med en jevn belastning på 7000 amp, uten at viklingene var blitt merkbar sprø.

Fra generatorene førte svære bundter kobberledning til de 8 «blokk»-karbidovner, som tilsammen var beregnet på en årsproduksjon av 2500 tonn karbid.

Disse små blokkovnene var montert på traller. Ovnene ble fylt med den utregnede mengde kalk og kull, hvoretter den ble kjørt på plass og tilkoblet. Når ovnen hadde stått inne den beregnede tid, ble den frakoblet for avkjøling. Så ble den tomt, og den del av massen som var av handelskvalitet, ble pakket.

Siemens-Halske drev provedriften, og de hadde en svensk ingeniør Wallin til leder. Den tidligere nevnte ingeniør Bang-Naumann fungerte som assistent.

Grosserer Ole Haugan sprengte seg økonomisk på dette anlegget. Han forsto seg jo ikke på denne slags arbeide og ble snytt opp i stry på alle kanter. Da anlegget, som populært ble kalt Clondyke, var ferdig, kostet

det en million kroner mot beregnet 500,000,00. Og 500,000 kroner var en masse penger dengang.

Like etterat produksjonen var kommet igang, kom karbidkrakket med et fall i karbidprisene fra kr. 500,00 pr. tonn til kr. 225,00. Teknikken hadde løpt fra tiden. Allerede under byggetiden var der oppfunnet metoder til fremstilling av karbid ved kontinuerlig drift av ovnene — altså ved tapping — og dette gjorde Haugans karbidfabrikk umoderne enda før den var kommet i drift.

For grosserer Haugan inntraff der samtidig endel vanskeligheter ved sliperiet ved Nustadfoss, så da han døde på Brugsgarden i Meraker 30. november 1901, var han en ruinert mann. Ruinert — men kanskje fremdeles meget velstående — alle hans store realverdier tatt i betraktning. Men forholdene var små, og bankene turde ikke satse mere på ham. Men vi skal bevare minnet om Haugan i takknemlighet som den mann som brot nye veier for Merakers industri.

Etter Haugans død overtok bankene hans eiendommer og skulle drive eller realisere dem. «AS Meraker Brug og Carbidfabriks Administrasjonsbo» drev karbidfabrikken med Bang-Naumann som driftsingeniør til den i 1903 ble bortleiet til det engelske selskap D. MacFadyen & Co., som drev den ett år.

Den 30. september 1904 ble Aktieselskabet Meraker Elektriske Kraft & Smelteverk konstituert ved at herr Hans F. Dessen fra London overdrog sin handgivelse fra administrasjonsboet til dette selskap. Det ble besluttet å sette aksjekapitalen til kr. 60,000,00, fordelt på 6 aksjer à kr. 10,000,00. — Herrene Dessen, admiral Borresen, statsråd Thilesen, grosserer Elias Kær samt Gust. Engzelius overtok hver sin, mens det skulle bestemmes om den 6te aksje senere.

Selskapet overtok en leierett fra Bruget. Betingelsene var at det nye selskap ikke skulle betale leie det første år, som var beregnet til forsøksdrift, men at der skulle bygges nye, moderne smelteovner. Videre forbeholdt Bruget seg å levere kalkstenen til fabriken. Det nye selskap fikk rett til å leie fabriken i 10 år etter prøvetidens utløp mot en årlig leie av kr. 60,000,00, eller selskapet kunne få kjøpt fabriken for kr. 800,000,00.

Det nystartede selskap valgte admiral Borresen til direksjonens formann og ansatte ingeniør Phillip Tharaldsen som disponent mot at det fikk retten til å utnytte disponentens og herr Thoresens kvelstoffpatent. Likeledes ble det besluttet at disponent Tharaldsen skulle få $\frac{1}{5}$ av den ledige aksje hvert år i 5 år i tillegg til sin gasje.

I styremøte i mars 1905 meddelte formannen at der var innledet underhandlinger med Svenska Carbidförsäljnings Bolaget i Stockholm om felles salgskontor og kundekrets. Og allerede i samme måned ble der sluttet en overenskomst gaende ut på at:

Alby Carbidfabrik A S	skulle delta med	8000 tonn pr. år			
Stockholms Superfosfatfabrik A B	»	1000	»	»	»
Trollhättans Elektriske Kraftaktiebolag	»	0	»	»	»
Meraker Elektriske Kraft & Smelteverk	»	3000	»	»	»

Svenskene forbeholdt seg dog rett til utenfor kvoten å selge til Sverige, Danmark, Finland og Russland, mens Meraker fikk Norge som sitt marked.

Likeledes ble der innledet forhandlinger med Hammar & Co., Hamburg, og med Chicago(?).

På generalforsamling 2. mai 1905 besluttet å tilby Bruget leie av karbidfabrikken i 10 år mot en årlig leie av kr. 45.000,00, i nødssfall kr. 50.000,00.

Fra nå av kunne det muligens være tilstrekkelig bare å følge Meraker Elektriske Kraft & Smelteverk videre opp gjennom årene, men jeg har funnet det nødvendig for å gi et riktig inntrykk av hele utviklingen både å ta med litt av Grubenens historie og Meraker Brugs. Skismaet fra sistnevnte selskap varte nemlig bare til 1915, da Bruget overtok halvparten av aksjene.

I 1905 overdrog A S Meraker Brug og Carbidfabriks Administrasjonsbo samtlige gruber og skjerp i Meraker til bergingenior Joh. C. Andresen. Denne kontrakt overdrog Andresen til Aktieselskabet Meraker Gruber, hvis største aksjonærer ble Metallurgische Gesellschaft, Compagnie des Minerals og A S Meraker Brug.

Driften ble denne gang ikke basert på kobbersmelting, men på eksport av svovlkis. Der ble bygget vaskeri ved Tommeras i Meraker på sydsiden av elven ikke langt fra Nustadfoss. Fra vaskeriet ble der bygget taubaner til de viktige kisteltene i Fonnfjell og Mannfjell, men først mange år senere også til Lillefjell gruber. Likeledes ble der oppført en taubane fra vaskeriet til et nyanlagt sidespor med lastearrangementer ved jernbanen ved Pynnten et stykke østenfor Meraker jernbanestasjon.

A S Meraker Gruber trengte sitt eget kraftanlegg til driften av vaskeri med alle sine knusere og møller og til taubanene. Det ble besluttet å bygge ut Turifossen i Tevla ca. 1 km. nedenfor karbidfabrikken. Stasjonen, som utnytter en fallhøyde på 47 m. ble utstyrt med 3 aggregater med francisturbiner fra Kværner Brug og generatorer fra Norsk Elektrisk og Brown Boveri. Generatorene var på 5000 V 81 amp., 50 per. Bare en av generatorene ble viklet for 3-fase. De to andre ble foreløpig viklet for enfase, da kraften fra disse skulle selges til karbidfabrikken. Turifos Kraftstasjon var ferdig i 1908 og Meraker var dermed kommet opp i hele 6.875 HK., hvorav 5.500 som elektrisk energi.

Året 1906 solgte bankene A S Meraker Brug til et konsortium representert ved hoffjegermester Fearnley og grosserer Elias Kiær.

Det første styre besto av: Grosserer Elias Kiær, grosserer P. C. Solberg, grosserer J. C. Juel, banksjef Victor Plathe og skipsreder E. Eger. Suppleanter var: Hoffjegermester Ths. Fearnley og godseier Haaken Mathiesen.

Det nye selskap drev sliperiet i Meraker og opprettholdt leiekontrakten med A S Meraker Elektriske Kraft & Smelteverk.

På generalforsamling i Smelteverket i februar 1906 ble der valgt følgende styre: Elias Kiær, statsrad Thiesen og admiral Borresen. Kiær ble styrets formann.

Samme år brente karbidfabrikken i Koppera. Den var jo etter vareforhold temmelig primitiv med tregolv over smeltesalen og i 2. etasje var der bl. a. innredet beboelsesrom for arbeidere.

Disponent Tharaldsen fratrådte da, og gjenoppbyggingen ble overdratt til ingeniør Iver Høy som ny disponent.

Den 31. august 1906 ble det etter tidligere forhandlinger besluttet å anbefale aksjonærene at halvparten av aksjene skulle overdrages til Mr. A. E. Barton og at Dr. Albert Petersson skulle bli generaldirektør. Dr. Peterssons metode for karbidproduksjonen — den såkalte Albyprosess — skulle legges til grunn ved gjenoppbyggingen. Generalforsamlingen den 29. september samme år vedtok den foreslåtte kontrakt.

Av protokollen fremgår det at aksjene ble fordelt med 50 stkr. serie A til Mr. A. E. Barton, og at herrene Elias C. Kiær, Hans Kiær, statsrad Thiesen, admiral Borresen og P. C. Solberg har hver 10 serie B. Aksjenes pålydende ble satt til kr. 500.00. Herrene Hans F. Dessen og

Karbidefabrikken, 1907.

Gust. Engzelius har altså avstatt sine. Mr. Barton disponerte sine 50 aksjer således:

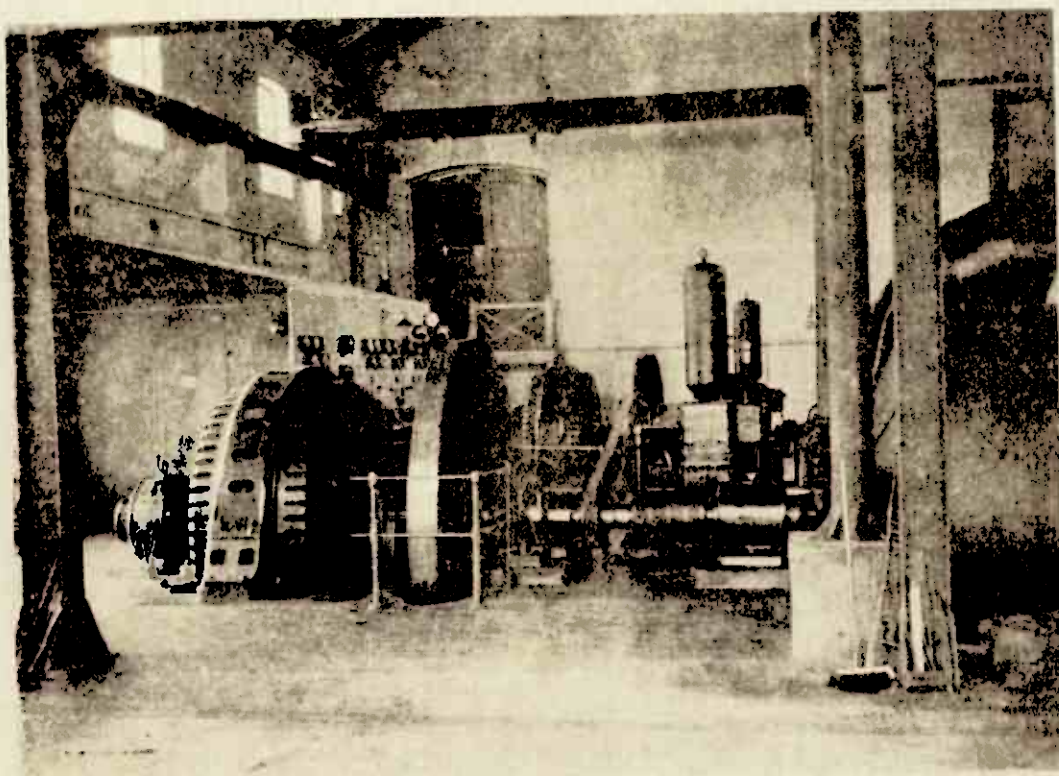
Mr. Barton 1 aksje, dr. Petersson 1, adv. Helliesen 1, Alby United Carbide Factories 47 aksjer.

Advokat H. Helliesen moter i alminnelighet for Mr. Barton (Alby United Carbide Factories Ltd.) og for dr. Petersson, og i 1907 ble han valgt til direksjonens formann.

Disponent Iver Høy forserte frem ombyggingen, og i 1907 var fabrikk-
ken igang igjen, nå med 3 ovner til å begynne med. — Ved den mer-
kantile avdeling ble i 1907 A. K. Fleischer ansatt som bokholder og
H. P. O. Ellingsen som korrespondent.

Etter at Turfos var kommet i drift i 1908 ble oven nr. 4 bygd, Karbi-
defabrikken anvendte da i alt 4600 HK.

I styremøte den 3. februar 1909 fikk disponent Høy tillatelse til å

Tustadhyss Kraftstasjon. 1913.

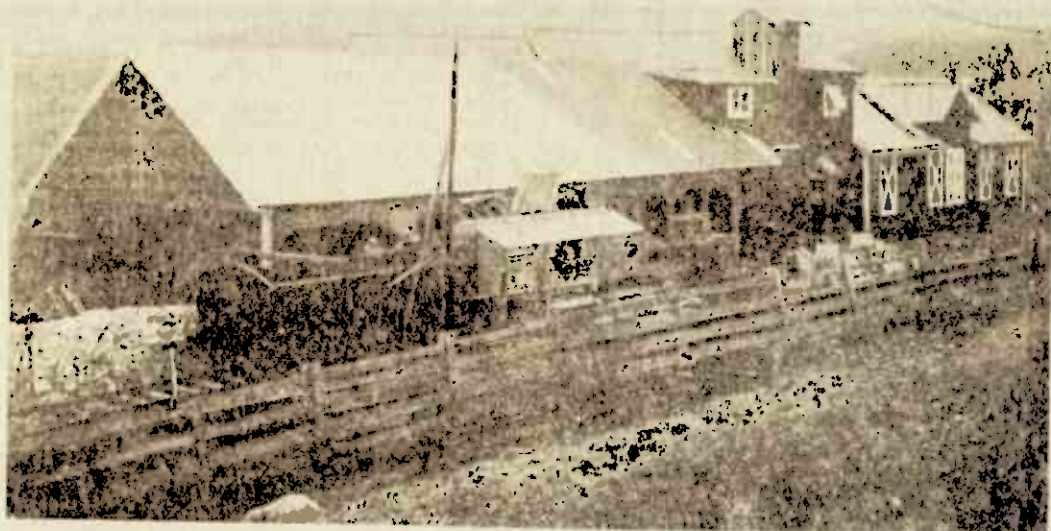
igangsette forsøk med fremstilling av ferrokrom etter fremlagt plan. I mai 1910 besluttet styret å oppta ferrokromproduksjon, og i juni samme år ble ingeniør E. Juell Michelet ansatt som kjemiker i den anledning.

Senere på året startedes også forsøk med titanjern (i forbindelse med A/S Titans Farveverker) og i 1912 ble der foretatt forsøk med nikkeljern. Samtidig ble det besluttet å utvide ferrokromproduksjonen.

A/S Meraker Gruber kom i pengevanskeligheter i 1911 og ble solgt. Hovedaksjonærene i det nye selskap var Hoffjergermester Ths. Fearnley, A/S Meraker Brug og N. A. Andresen & Co.

Ved denne anledning gikk Tustadhyss Kraftstasjon over til A/S Meraker Brug.

Meraker Gruber har heretter ikke noen interesse for Smelteverket, men for fullstendighetens skyld skal resten av grubenes levetid kort skisseres.

Lauvløsning ved Nustad i 1913.

De vesentligste gruber Fomfjell, Mannfjell og også Lillefjell mentes uttomt omkring 1920. Driften var blitt dårligere og dårligere i de senere år, og så ble det besluttet å realisere maskinert, tauhaner o. l. Grubene ble forlatt og fyltes etterhvert med vann. Den siste generalforsamling i selskapet holdtes i mai 1925.

Året 1912 brente Nustadfoss Tresliperi totalt, og Meraker Brugs direksjon besluttet å nedlegge sliperidriften og heller utnytte Meraker skogene ved å fløte tømmeret ned til Stordal og taue det derfra til Hornmelvik, hvor Meraker Brug hadde et ganske stort sagbruk med høvleri, og bruke sliptømmeret ved Ranheim Papirfabrikk, som eiedes av de samme interesser.

Istedetfor sliperi bestemte direksjonen seg for å bygge en smeltehytte for ferrolegeringer, som A.S. Meraker Elektriske Kraft & Smelteverk hadde begynt med og som viste lovende resultater.